

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תש"ע, 2010
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים ושלושה רבעים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
- פרק ראשון – סיפור קצר
 - פרק שני – דרמה
 - פרק שלישי – רומאן ונובלה
 - פרק רביעי – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
 - פרק חמישי – שיר שלא נלמד
- משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (כל פרק – 28 נקודות).
- הפרק הרביעי (שירה – 28 נקודות) והפרק החמישי (שיר שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
- ד. הוראות מיוחדות:
- (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
 - (2) חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
 - (3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
 - (4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב ב**טיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

ה ש א ל ו ת

מהפרקים הראשון, השני והשלישי עליך לענות על השאלות בשני פרקים בלבד, לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).

פרק ראשון – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה – 14 נקודות).

שים לב: על שאלות 1-2 אין לענות על פי הסיפור "חיזו בטטה".

סיפורים קצרים ונובלות מאת עגנון

שים לב: על שאלה 1 יש לענות רק על פי סיפורים קצרים או על פי נובלות מאת עגנון.

1. שאלת אחריות האדם למעשיו עומדת במרכזם של סיפורים קצרים ונובלות מאת עגנון. הסבר כיצד באה שאלה זו לידי ביטוי בהתנהגותה ובמחשבותיה של הדמות המרכזית בסיפור קצר או בנובלה מאת עגנון שלמדת.

סיפורים עבריים מהמחצית הראשונה של המאה ה-20 וסיפורים מתורגמים

שים לב: על שאלה 2 אפשר לענות רק על פי סיפור עברי מהמחצית הראשונה של המאה ה-20 או על פי סיפור מתורגם. אין לענות בשאלה זו על פי יצירות מאת עגנון.

2. תאר מערכת יחסים בין דמויות בסיפור עברי מהמחצית הראשונה של המאה ה-20 או בסיפור מתורגם שלמדת. הסבר מה אפשר ללמוד ממערכת יחסים זו על טבע האדם או על החברה האנושית.

חיזו בטטה / סמי ברדוגו

3. הניסיון לשמור על יציבות המשפחה כנגד גורמים המאיימים עליה הוא נושא מרכזי בסיפור "חיזו בטטה".

הסבר והדגם קביעה זו, ובסס אותה על שלוש דוגמאות מהסיפור.

פרק שני – דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 4-5 (לכל שאלה – 28 נקודות).

שים לב: על שאלות 4-5 אפשר לענות רק על פי מחזה מודרני (מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20).

4. מחזות מודרניים רבים מציגים מצבים של ניכור (זרות) והשפלה.
הסבר כיצד מצב מעין זה בא לידי ביטוי במחזה המודרני שלמדת, ובסס את דבריך על שני סצנות מהמחזה.
5. הסבר את הקונפליקט המרכזי במחזה המודרני שלמדת, והצג שני סצנות שבהן הוא בא לידי ביטוי. האם קונפליקט זה נפתר במהלך המחזה? נמק את דבריך.

/המשך בעמוד 4/

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 6-11 (לכל שאלה – 28 נקודות).

הדבר / אלבר קאמי – שאלות 6-7

6. הרומאן "הדבר" עוסק במגפה קטלנית המערערת סדרי עולם. בעולם מעורער זה אפשר למצוא גילויים של חסד ונדיבות.

תאר שלושה גילויים כאלה, והסבר את תרומתם למשמעות של הרומאן.

7. הסבר את תפיסת העולם של רייה בנוגע לתפקיד האדם בעולם חסר פֶּשֶׁר.

בסס את תשובתך על שלוש דוגמאות מהרומאן.

רומאן עברי, נובלה עברית*

שים לב: על שאלות 8-9 אפשר לענות רק על פי הרומאן העברי או הנובלה העברית* שלמדת.

אין לענות בשאלות אלה על פי נובלות מאת עגנון.

* אם בחרת להתבסס על נובלה, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות האלה:

נמלים, מאחורי הגדר, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שונא הנסים, כינורו של יוסי, שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חירבת חִזְעָה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה, המינה ליזה, רדיקלים חופשיים.

8. תאר את המרחב (הגאוגרפי, החברתי, ההיסטורי, הפוליטי) ברומאן העברי או בנובלה העברית שלמדת, והסבר כיצד הוא משפיע על דמות מרכזית ביצירה ועל הקונפליקטים שהיא מתמודדת אִתָּם.

9. ביצירות רבות המחבר חושף את חיי הנפש של הדמויות באמצעים כגון מונולוג פנימי של הדמויות, דמויות משנה, חלומות, מוטיבים.

הסבר כיצד שני אמצעים כאלה מסייעים לחשיפת חיי הנפש של דמות מרכזית (או שתי דמויות מרכזיות) ברומאן העברי או בנובלה העברית שלמדת. הדגם את דבריך.

שים לב: על שאלות 10-11 אפשר לענות רק על פי הרומאנים האלה:
האמן ומרגריטה, החטא ועונשו, אל המגדלור, אנה קארנינה, בית בודנברוק,
מאה שנים של בדידות, אור באוגוסט, הקול והזעם, מאדאם בובארי, המשפט

10. תאר את המרחב (הגאוגרפי, החברתי, ההיסטורי, הפוליטי) ברומאן שלמדת (מבין הרומאנים המפורטים לעיל), והסבר כיצד הוא משפיע על דמות מרכזית ביצירה ועל הקונפליקטים שהיא מתמודדת איתם.

11. ביצירות רבות המחבר חושף את חיי הנפש של הדמויות באמצעים כגון מונולוג פנימי של הדמויות, דמויות קשנה, חלומות, מוטיבים. הסבר כיצד שני אמצעים כאלה מסייעים לחשיפת חיי הנפש של דמות מרכזית (או שתי דמויות מרכזיות) ברומאן שלמדת (מבין הרומאנים המפורטים לעיל). הדגם את דבריך.

פרק רביעי – שירה

פרק זה הוא חובה (שאלות 12-28). ענה על שתי שאלות,
כל שאלה על שיר מאת משורר אחר (לכל שאלה – 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים כנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

א. הסבר את העמדה העולה מהשיר בנוגע לחיי האדם. (9 נקודות)

ב. פרש את הבית השלישי בשיר, והסבר את תרומתו לביטוי עמדה זו. (5 נקודות)

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יחידה, שחרי / יהודה הלוי

יחידה, שחרי האל וספיו, / וכקטרת תני שירך באפיו!
הלא אם תרדפי הבלי זמנך, / ותאמרי כי אמת הם כל כשפיו,
ותזלי אחרי לילך ויומך / ותערב לך תנומה מנשפיו –
דעי כי אין בידיך מאומה, / אבל עץ ייבשו מחר ענפיו.
היי לפני אליהך ומלכך / אשר באת לחסות תחת כנפיו:
שמו יגדל ויתקדש בפי כל / אשר נשמת אלוה חי באפיו!

א. הסבר את דרישתו של הדובר בשיר מנפשו (מה"יחידה"). (9 נקודות)

ב. פרש את הבית הרביעי בשיר, והסבר את תרומתו לביטוי עמדה זו. (5 נקודות)

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

יעירוני בשמך רעיוני / יהודה הלוי

יעירוני בשמך רעיוני / וישימו חסדיך לפני –
הבינוני דבר נפש יצרתה / קשורה בי – והיא נפלאה בעיני!
ולבי ראך ויאמן בך – / כאלו מעמד היה בסיני.
דרשתיך בחזיוני – ועבר / כבודך בי וירד בעיני.
5 הקימוני שעפי מיוצעי / לברך שם כבודך אדני.

- א. הסבר מה מאפיין את הקשר בין המאמין לאלוהיו בשיר זה. (9 נקודות)
ב. פרש את הבית השני בשיר, והסבר את תרומתו לביטוי קשר זה. (5 נקודות)

שירת ביאליק

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

זריתי לרוח אנחתי / חיים נחמן ביאליק

זריתי לרוח אנחתי
וירדה החול דמעת עיני;
הרוח! אם תמצא את אחי
אמר-לו – אוד עשן הגני.

אמר-לו: בי נבע מקור אורה –
וייבש גטפים גטפים;
בלבבי שלהבת יקרה –
ותדעך רשפים רשפים.

ועתה מעיני כמו פצע:
רק שותת ומטפטף לפעמים;
ולבבי עוד יעשן במסתר
מגולל באפר ובדמים –

הסבר את התהליך המתואר בשיר.

בתשובתך הסבר גם כיצד יסודות המים והאש ממחישים תהליך זה.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אחרי מותי / חיים נחמן ביאליק

אחרי מותי ספדו ככה לי:
„היה איש – וראו: איננו עוד;
קדם ומנו מת האיש הזה,
ושירת חיינו באמצע נפסקה;
וצר! עוד מזמור אחד היה-לו –
והנה אבד המזמור לעד,
אבד לעד!

וצר מאד! הן כנור היה-לו –
נפש חיה וממללה,
והמשורר מדי דברו בו
את-כל-רזי לבו הגיד לו,
וכל-הגימין ידו דובבה,
אך רז אחד בקרבו הכחיד,
סחור סחור לו אצבעותיו פזון,
גימה אחת אלמה נשארה,
אלמה נשארה עד-היום!

וצר מאד, מאד!
כל-ימיה ועה גימה זו,
דומם ועה, דומם רעה,
אל-מזמורה, דודה גואלה,
כמהה, צמאה, עגמה, נכספה,
כאשר יעגם לב למזמן לו;

ואם-התמהמה – בכל-יום חפחה-לו
ובגהימה טמירה שועה-לו –
והוא התמהמה אף לא-בא,
אף לא-בא!

וגדול מאד, מאד הכאב!
היה איש – וראו: איננו עוד,
ושירת חיינו באמצע נפסקה;
עוד שיר מזמור אחד היה-לו,
והנה אבד המזמור לעד,
אבד לעד!

הסבר והדגם את הגורם לתחושת ההחמצה שמביע המשורר בשיר.

הצג והסבר שלושה אמצעים רטוריים בשיר המבטאים את גודל ההחמצה.

שירת המאה ה-20

שירי לאה גולדברג

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר א מתוך מחזור השירים: **מבית אמי** / לאה גולדברג

מתה אמה של אמי
באביב ימיה. ובתה
לא זכרה את פניה. דיוקנה הקרוט
על לבו של סבי
נמחה מעולם הקדמוניות
אחרי מותו.

רק הראי שלה נשתמר בבית.
העמיק מרב שנים במשפצת הכסף.
ואני, נכדתה החוררת, שאינני דומה לה,
מביטה היום אל תוכו כאל תוך
אגם הסומן אוצרותיו
מתחת למים.

עמק מאד, מאחורי פני,
אני רואה אשה צעירה
ורדת לתים מתקת.
ופאה נכרית לראשה.
היא עונדת
עגיל מארק אל תנוך אונה. משחילתהו
בנקב זעיר בפשר הענ
של האון.

עמק מאד, מאחורי פני, קורנת
זהובית בהירה של עיניה.
והראי ממשיך את מסרת
המשפחה:
שהיא הייתה יפה מאד.

כיצד הפער בין מציאות ובין דמיון בא לידי ביטוי בשיר, ובאיזה אופן המשוררת מגשרת על
פער זה? הסבר והדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַמָּנֶם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים / לאה גולדברג

הַמָּנֶם עוֹד יָבוֹאוּ יָמִים בְּסִלְיָהּ וּבְחֶסֶד,
וּתְלָכִי בַּשָּׂדֶה, וְתְלָכִי בּוֹ כְּהֶלֶךְ הַתָּם.
וּמִחֲשׂוֹף כַּף-רִגְלָךְ יִלְטֹף בְּעָלִי הָאֶסְפָּסָת,
אוֹ שְׁלִפִּי-שִׁבְלִים יִדְקְרוּךְ וְתִמְתֵּק דְּקִירָתָם.

אוֹ מָטָר יִשְׁנֶנָּה בַּעֲדַת טְפוֹתָיו הַדּוֹפְקָת
עַל כְּתֻפֵּיהָ, חֲנוּךְ, צִוְּאָרָהּ, וְרֹאשָׁהּ רֵעֵנָה.
וּתְלָכִי בַּשָּׂדֶה הָרֹטֵב וְהַחֵבֵב בְּךָ הַשָּׁקֵט
כְּאוֹר בְּשׁוּלֵי הָעֵנָן.

וְנִשְׁמַתְךָ אֶת רִיחוֹ שֶׁל הַתָּלֵם נָשׁוּם וְרִנָּע,
וְרֹאיתְךָ אֶת הַשָּׁמֶשׁ בְּרֹאֵי-הַשְּׁלֹלִית הַזֹּהָב,
וּפְשׁוּטֵים הַדְּבָרִים וְחַיִּים, וּמִתָּר בָּם לְנִינָע,
וּמִתָּר, וּמִתָּר לְאַהֲבָה.

אֶת תְּלָכִי בַּשָּׂדֶה. לְבַדְךָ, לֹא נֶאֱרָבַת בְּלֶהֱט
הַשְּׂרָפוֹת, בְּדֶרֶכִים שֶׁסָּמְרוּ מְאִימָה וּמֶדֶם.
וּבִישׁוּר-לֵבָב שׁוֹב תִּהְיִי עֲנָה תְּכַנְעַת
כְּאֶחָד הַדְּשָׁאִים, כְּאֶחָד הָאֲדָם.

הסבר על פי השיר כולו את המשמעות של ההליכה בשדה. הדגם את דבריך.

בתשובתך התייחס גם לעובדה שהשיר נכתב בעיצומה של מלחמת העולם השנייה (1943).

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חמסין של ניסן / לאה גולדברג

אֶכֶן אֲדַע, זֶה יוֹם לֵאל תְּמוּרָה
וְלֹא נִפְל דָּבָר וְלֹא אֲרַע
וְלֹא יִבְדִּיל בֵּינוּ לְבֵין יָמִים
צִיּוֹן וְאוֹת אֲשֶׁר מְטוֹב עַד רַע.

וְרַק לְשֹׁמֵשׁ רֵיחַ שֶׁל יִסְמִין.
וְרַק לְאֶכֶן קוֹל שֶׁל לֵב פּוֹעֵם,
וְרַק לְעֶרֶב צָבַע שֶׁל תְּפוּז,
וְרַק לְחוּל עֲפָתִים מְנַשְׁקוֹת.

אֵיךְ אֶזְכְּרוּ, אֶלְמוּנֵי סְתָמִי,
אֵיכָה אֲשֶׁמַּר חֲסִדוֹ הַפֶּתְאוּמִי,
אֵיךְ אֶאֱמִין שִׁיּוֹם אֶחָד הָיָה
כָּל נִיד וְרֵיחַ עֶצֶם מַעֲצָמִיז

כִּי כָּל אֵילָן הָיָה מִפָּרֶשׁ רוֹטֵט,
וְלִדְמָמָה עֵינַיִם שֶׁל יִלְדָּה,
וְלִדְמָעוֹת נִיחוּחַ הַלְבָּלוּב,
וְשֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם אֶתְקַתִּי.

השיר עוסק בקושי לבטא חוויה חושית עזה ולשמר אותה בזיכרון.

כיצד מעוצבת לאורך השיר ההתמודדות עם קושי זה? הסבר והדגם את דבריך.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

סונט ט מתוך מחזור הסונטות: **אהבתה של תרזה זי-מון** / לאה גולדברג

מחלוני וגם מחלונך
אותו הגן נשקף, אותו הגוף,
ויום תמים מתר לי לאהב
את הדברים אשר לשפה עינך.

מול חלונך וגם מול חלוני
פלילה שר אותו זמיר עצמו,
ועת ירטיט לבך בחלומי
אעור ואזין לו גם אני.

הארץ הנקו, שבו כל מחס
את מבטך נושאת בטל טהור,
עם בקר יקדמי בברכה –

דברים רבים מאד אהבנו יחד,
אך לא נרח באשנבה האור
עת בדידותי ננעה בבדידותך.

מהי התובנה החדשה של המשוררת, המשתמעת משתי השורות המסיימות את השיר?
הסבר כיצד שורות אלה מאירות את משמעות הסונט.

שירי יהודה עמיחי

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא כְּבוֹשׁ / יהודה עמיחי

לא כְּבוֹשׁ,
לא בַּבַּת אַחַת, לא כְּלִי,
אַלּא כְּדָשָׁא, בְּאַלְפֵי יְצִיאֹת זְהִירוֹת־יְרֻקוֹת,
לִהְיוֹת מְסֻמָּר כְּהֶרְבֵּה יְלָדִים בְּמִשְׁחָק
וְאַחַד מִחֲפָשׁ.

וְלֹא כְּגִבֹר הַיַּחֲדִיד,
כְּבֶן־קִישׁ, שֶׁמְצַאֲוֵהוּ רַבִּים
וַעֲשׂוּ אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ.
אַלּא כְּגֶשֶׁם בְּהֶרְבֵּה מְקוֹמוֹת
מַעֲנָנִים רַבִּים, לְהִתְחַלְחַל, לִהְיוֹת שְׁתוּי
פִּיּוֹת רַבִּים, לִהְיוֹת נָשׁוּם
כְּאוֹיֵר בְּשָׁנָה וּמִפְּזֹר כְּפִרְיָהּ בְּאֵבִיב.

לֹא הַצֵּלְצוֹל הַחֹד, הַמְעוֹרֵר
בְּשַׁעַר הָרוּפָא הַתּוֹרֵן,
אַלּא בְּדַפִּיקוֹת, בְּהֶרְבֵּה אֲשָׁנִים
בְּכִנִּיסוֹת צִדְדִיּוֹת, בְּהֶרְבֵּה דַפִּיקוֹת לֵב.

וְאַחֲר־כֵּן הַיְצִיָּאָה הַשְּׁקֵטָה, כְּעֶשֶׂן
בְּלִי תְרוּעָה, שֶׁר מִתְפַּטֵּר,
יְלָדִים עֵיפִים מִמִּשְׁחָק,
אֶבֶן בְּגִלְגּוּלִים הָאֲחֵרוֹנִים

לְאַחַר הַמּוֹרֵד הַתָּלוּל, בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְחִיל
מִישׁוֹר הוֹתוֹר הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ,
כִּתְפֻלוֹת הַמִּתְקַבְּלוֹת,
עוֹלָה אֶבֶק בְּהֶרְבֵּה רְבּוֹא גְרָגִידִים.

מבנה השיר מבוסס על ניגודים, כמו יחיד ורבים, סביל ופעיל (פסיבי ואקטיבי),
חיים ומוות.

הסבר כיצד ניגודים אלה בשיר בונים את משמעותו. בסס את תשובתך על שלוש
דוגמאות מהשיר.

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תִּירִים / יהודה עמיחי

בְּקוֹרֵי אֲבָלִים הֵם עוֹרְכִים אֶצְלָנוּ,
יוֹשְׁבִים בְּיָד וָשֵׁם, מְרַצִּינִים לֵיד הַכְּתָל הַמַּעֲרָבִי
וְצוֹחֲקִים מֵאַחֲרֵי וִילּוֹנוֹת כְּבָדִים בְּחֹדְרֵי מְלוֹן.

מִצְטַלְמִים עִם מֵתִים חֲשׂוֹבִים בְּקֶבֶר רָחֵל
וּבְקֶבֶר הָרָצֵל וּבְגִבְעַת הַתְּחַמֶּשֶׁת,
בוֹכִים עַל יָפִי גְבוּרַת נַעֲרֵינוּ
וְחוֹשְׁקִים בְּקִשְׁיחוֹת נַעֲרוֹתֵינוּ
וְתוֹלִים אֶת תַּחְתּוֹנֵיהֶם
לִיְבוֹשׁ מְהִיר
בְּאִמְבָּטִיָּה כְּחֹלָה וְצוֹנְנֶת.

פַּעַם יִשְׁבְּתִי עַל מַדְרָגוֹת לֵיד שַׁעַר בְּמַצוֹרֶת דָּוִד, אֶת שְׁנֵי
הַסְּלִים הַכְּבָדִים שִׁמְתִי לַיָּדִי. עֲמִידָה שָׁם קְבוּצַת תִּירִים
סָבִיב הַמְדִּירָה וְשִׁמְשֵׁתִי לָהֶם נִקְרַת צִיּוֹן. "אַתֶּם רוֹאִים
אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עִם הַסְּלִים? קֶצֶת יְמִינָה מֵרֹאשׁוֹ נִמְצְאָת
קֶשֶׁת מִן הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית. קֶצֶת יְמִינָה מֵרֹאשׁוֹ". אֲבָל
הוּא זֶה, הוּא זֶה! אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי: הִגָּאֵלָה תָּבוֹא רַק אִם יִגִּידוּ
לָהֶם: אַתֶּם רוֹאִים שָׁם אֶת הַקֶּשֶׁת מִן הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית?
לֹא חָשׁוֹב: אֲבָל לַיָּדָה, קֶצֶת שְׂמָאלָה וּלְמִטָּה מִמֶּנָּה, יוֹשֵׁב
אָדָם שֶׁקֶנָּה פְּרוֹת וִירְקוֹת לְבֵיתוֹ.

לדעת המשורר, מה הם הערכים החשובים, ומה הם הערכים החשובים פחות?
הסבר כיצד הבחנה זו מעוצבת בשיר.

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר 10 מתוך מחזור השירים: **טיול ישראלי** / יהודה עמיחי

אני זוכר שאלה בספר לימוד החשבון,
על רכבת שיוצאת ממקום אחד ורכבת אחרת
שיוצאת ממקום אחר. מתי יפגשו?
ואף אחד לא שאל מה יקרה כאשר יפגשו,
אם יעצרו או יעברו אחת על פני השנייה ואולי יתנגשו.
ולא היתה שאלה על איש שיוצא ממקום אחד
ואשה שיוצאת ממקום אחר. מתי יפגשו
והאם בכלל יפגשו ולכמה זמן יפגשו?
ובדבר ספר לימוד החשבון. עכשו הגעתי
אל העמודים האחרונים שבהם רשימת הפתרונות.
ואז היה אסור להסתכל בהם ולהשתמש בהם.
עכשו מתר. עכשו אני בודק
במה צדקתי ובמה טעיתי
יודע מה עשיתי נכון ומה לא עשיתי. אמן.

ל"ספר לימוד החשבון" משמעות כפולה בשיר.

הסבר והדגם כיצד מעוצבת משמעות כפולה זו בשיר.

24. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

משלשה או ארבעה בחדר / יהודה עמיחי

משלשה או ארבעה בחדר
תמיד אחד עומד ליד החלון.
מכרח לראות את העול בין קוצים
ואת השרפות בגבעה.
וכיצד אנשים שיצאו שלמים
מחזרים בערב כמטבעות ערף לביתם.

משלשה או ארבעה בחדר
תמיד אחד עומד ליד החלון.
שערו האפל מעל למחשבותיו.
מאחוריו המלים.
ולפניו הקולות הנודדים בלי תרמיל,
לבבות בלי צידה, נבואות בלי מים
ואכנים גדולות שהושכו
ונשארו סגורים כמכתכים שאין
להם כתבת ואין מקבל.

הסבר את תפקידו של האדם הי"עומד ליד החלון".

מהי, לדעתך, עמדתו של המשורר כלפיו? נמק את דבריך.

שירי דליה רביקוביץ

25. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גְּרוֹיטְצִיָּה / דליה רביקוביץ

בְּקוֹלְנוֹעַ הַחֲשׂוֹךְ
שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֵׁשׁ בִּינִיָּהִם הַכְּרוֹת מִגְּבֻלַת
יָשְׁבוּ
וְרֹאשֵׁיהֶם הִגִּיעוּ לִידֵי נְגִיעָה.
וְלֹא הָיְתָה זֹאת יַד הַמַּקְרָה.
כָּלֵל וְכָלֵל לֹא יַד הַמַּקְרָה.
הוּא הַכִּיר בְּנוֹכְחוֹתָהּ
לֹא אֲדִישָׁה לְנוֹכְחוֹתוֹ.
צֵל שֶׁל הַכְּנִיסָנִי תַּחַת כְּנָפָה.
וְהִיא בִּלְבָּהּ: הַכְּנִיסָנִי תַּחַת כְּנָפָה.
לֹא נָפַל בִּינִיָּהֶם כָּרֶק וְרַעַם,
הָיְתָה רֹאשִׁית
שֶׁל תְּנוּעַת אֲדָמָה חוֹתֶרֶת וְסֻמוּיָהּ.
הִיא חֲשָׂה בְּזֹאת הַיָּטֵב.
הִיא חֲשָׂה הַפְתָּעָה.
הִיא קָמָה וַיֵּצֵאָה.

כיצד מעוצב בשיר זה המתח בין הרגיל והיום־יומי לבין המפתיע והמאייים? הסבר והדגם את דבריך.

26. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

עומד על הכביש / דליה רביקוביץ

עומד על הכביש בלילה האיש הזה
שהיה בשכבר הימים אבא שלי.
וחיבת אני לגשת אליו למקום עמדו
מפני שאני הייתי הבת הבכורה שלו.

ובכל לילה וליל הוא עומד לבדו במקומו
ואני חיבת לירד למקומו ולבוא.
ורציתי לשאל את האיש עד מתי חיבת אני.
וידעתי זאת מראש שתמיד חיבת אני.

במקום שהוא עומד ישנו חשש סכנה
כביום שהלך בכביש ודרסה אותו מכוננית.
וכך הפרתי אותו ונתתי בו סימנים
שזה האיש עצמו היה פעם אבא שלי.

והוא אינו מדבר לי מלת אהבה אחת
למרות שהיה בשכבר הימים אבא שלי
ולמרות שאני הייתי הבת הבכורה שלו
הוא אינו יכול לדבר לי מלת אהבה אחת.

תאר והסבר את המורכבות המאפיינת את תחושת היתמות של המשוררת לאורך השיר.

27. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

זכרונות חמים / דליה רביקוביץ

תאר לך: רק האבק לנה אותי
ולא הנה לי מלנה אחר.
הוא הלך איתי לגן הילדים
והנה מסכסך את שערותי
בימי ילדותי החמים ביותר.

תאר לך מיהו שלנה אותי,
ולכל חברותי הנה אחר.
בחרף, בפרס ערסלים אימים,
והעננים טורפים את צידם,
תאר לך מיהו שלנה אותי
ועד כמה רציתי מלנה אחר.

ורעוני העצים שקשקו, ולשעה
נתאונתי לשכן ביחידות עם הרות.
לילות רבים הייתי הונה
על בתים אחדים, רטבים מאהבה.
תאר לך כמה הייתי מקפחת,
שנה המלנה היחיד שלי.

בימות החמסין הייתי מפליגה
עד עיר בירתם של הלונתנים.
הייתי מלאה הפקרות מאשרת.
לא רציתי לשוב כל עוד בי רוחי,

אולם בשובי הייתי כעורב
שנקטו בו קרוביו העורבים,
ולא הנה לי שום מלנה,
ורק האבק לנה אותי.

הסבר מה מאפיין את זיכרונות הילדות וההתבגרות של המשוררת.
באילו דרכים היא מעניקה להם עוצמה רגשית? הדגם את דבריך.

28. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

סינדרלה במטבח / דליה רביקוביץ

השעות הטובות של סינדרלה עברו שם למטה במטבח
היתה לה חרות הדעת
אם נאמר את זה כך.
היא הדקה את ידיה אל רפותיה
שערוותיה היו מכסות שמן.
היא הפליגה בדעתה למרחקים
בלתי משערים
בלתי מסבירים
תחושות שידעה בלי לנקב בשמן.
והיא השפילה את עיניה לסנור
המרקב והמכתם
וידעה איזה מרחק גדול יש בין הקא להקם
אם בכלל נתן לשער
ומה שמתחיל כאן ועכשו
אין לו סיום בזמן
ולא נקדת זמן.
והיא עשתה סביבה עגול
וסמנה לעצמה סימן
דמיוני כמובן.
וראתה את השמים ההן יוצאות במיטב בגדיהן
הדורות, מפארות, נוטפות בשמים

נטויות גרון.
והיא לא ממש רצתה להיות במקומן.
אוצרות אינסופיים היו לה בדמיון
ממש אינסופיים
וללא צורה.
היתה לה פקעת קטנה של חם בגרון
והלמות לב עזה, חולנית.
והיא היתה מחוייז לכלם
בוכיה, קודחת
מוכנה בכל עת לחדל להתקדם.
היתה לה נקדת תצפית
נדידה ברחוקה
כאלו ישבה על כוכב מאדים
כוכב המלחמה.
והיא קמצה את אגרופיה ואמרה:
אני יוצאת למלחמה.
ואחר כך נרדמה.

"היתה לה חרות הדעת / אם נאמר את זה כך." (שורות 2-3)

הסבר והדגם כיצד מתבטאת חירות זו בשיר, ומה מאפשר אותה.

על פי השיר, האם החירות מפצה את סינדרלה על מצבה? נמק את דבריך.

פרק חמישי – שיר שלא נלמד

פרק זה הוא חובה – ענה על שאלה 29 (16 נקודות).

29. קרא את השיר "שטפון" מאת אלמוג בהר שלפניך, וענה על הסעיפים א-ב שאחריו.

שטפון / אלמוג בהר

"אבל ראי, כמה מגזמת עתה הפרידה לנד הפגישה" – יהודה עמיחי

ראי, אהבתי היתה מגזמת
היא מלאה את כלי
ואז החלה לגלש
ובקשתי להעביר מעט ממנה אליך
שלא תשפך לשוא
אבל את כבר היית מלאה באהבה אחרת
ולי לא נותר בך מקום

(אנחנו כלי קבול צרים מלהכיל)

ראי, כמה השקיעה מגזמת
מזיעה, מתאדמת, מבכה, מתנשמת
גם לה יש טעם לדרמה
בשעת הפרידה

ראי, גם תחנתי מגזמת

מתוך ספר השירים צמאון בארות, 2008

- א. הסבר את השלבים השונים של הקשר הזוגי המתואר בשיר. (6 נקודות)
- ב. שם התואר "מוגזמת" נזכר בבתי השיר שלוש פעמים, ובכל פעם בהקשר אחר. הסבר כל אחד מהקשרים אלה. בתשובתך התייחס גם לתרומה של הלשון הציורית להמחשת הגזמות אלה. (10 נקודות)

בהצלחה!